

Koszty usług kredytowych świadczonych przez niebankowe instytucje pożyczkowe

Streszczenie

W opracowaniu omówiono istotę i charakter działalności kredytowej niebankowych instytucji pożyczkowych. Instytucje te mogą udzielać kredytów konsumentom (tzw. kredytów konsumenckich), którzy mają wątpliwą zdolność kredytową lub konsumentom jej nieposiadającym. Dodatkowo niebankowe instytucje pożyczkowe, pożyczając środki pieniężne konsumentom angażują własny kapitał, co skutkuje występowaniem ryzyka w działalności tych instytucji. Oba czynniki wpływają na pobierane przez niebankowe instytucje pożyczkowe wynagrodzenia – prowizje, opłaty i inne koszty związane z usługą kredytową. Wynagrodzenie kredytodawcy w rzeczywistości jest kosztem, jaki musi ponieść konsument w związku z udzielonym kredytem. Wysokość i rodzaj ponoszonych przez konsumenta kosztów często jest nieadekwatna do kwoty udzielanego kredytu – może nawet stanowić równowartość kwoty kredytu, co zostało przeanalizowane w artykule.

Słowa kluczowe

konsument, niebankowa instytucja pożyczkowa, koszt kredytu, koszty usług kredytowych, rzeczywista roczna stopa oprocentowania, opłata przygotowawcza

1. Wstęp

Banki, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (dalej SKOK) i niebankowe instytucje pożyczkowe tworzą dynamicznie rozwijający się i wysoko konkurencyjny rynek kredytowy w Polsce. Wszystkie wyróżnione podmioty finansowe oferują kredyty konsumenckie¹, jednakże wśród konsumentów² tych kredytów największą popularnością cieszą się kredyty oferowane i udzielane przez niebankowe instytucje pożyczkowe.

Powodem zainteresowania konsumentów tego typu usługą niebankowych instytucji pożyczkowych jest „atrakcyjna” i „przystępna” oferta, „korzystne” warunki umowy i dogodny harmonogram spłat. Niebankowe kredyty konsumenckie reklamowane są

¹ Kredyt konsumencki w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 933), czyli umowę o kredyt konsumencki w wysokości nie większej niż 255 550 zł albo równowartość tej kwoty w walucie innej niż waluta polska, który kredytodawca w zakresie swojej działalności udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia konsumentowi.

² Konsument w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1025), czyli osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

również jako tanie i dostępne dla konsumentów, którym bank odmówił udzielenia kredytu konsumenckiego³.

Ustawodawca zobowiązał kredytodawców do informowania konsumentów o wszystkich kosztach związanych z usługą kredytową. Zarówno obserwacja praktyk rynkowych niebankowych instytucji kredytowych, jak i analiza ofert kredytowych tych podmiotów wskazują, że wykorzystują one brak odpowiednich regulacji szczegółowo określających katalog kosztów związanych z udzieleniem kredytu⁴. Oznacza to, że instytucje te stosują różnorodne opłaty stanowiące ich zysk. Opłaty wraz z pobieraną prowizją stanowią wynagrodzenie dla niebankowej instytucji pożyczkowej oraz rekompensują ryzyko związane z kredytowaniem „wątpliwych” kredytobiorców konsumentów. Niebankowe instytucje pożyczkowe angażują własne środki w celu kredytowania konsumentów, dlatego też stosują różnego typu opłaty, których wysokość często jest nieadekwatna do udzielanego kredytu. Należy zwrócić również uwagę, że w pozabankowym sektorze kredytowym dominują kredyty krótko- i średniookresowe oraz o niskich kwotach. Odsetki od tych kredytów zwykle są niskie, co skłania instytucje pożyczkowe do ustanawiania dodatkowych opłat.

Decyzje o zaciągnięciu kredytu konsumenckiego podejmowane są przez konsumenta w oparciu o wysokość oprocentowania kredytu lub prowizji pobieranej przez kredytodawcę za udzielenie kredytu. Należy jednak podkreślić, że konsument przy wyborze oferty kredytowej powinien brać pod uwagę rzeczywistą stopę oprocentowania, która wyraża całkowity koszt kredytu konsumenckiego.

W opracowaniu przedstawiono charakter działalności niebankowych instytucji pożyczkowych, wskazano główne cechy kredytów konsumenckich udzielanych przez te instytucje. Dokonana została również analiza kosztów kredytów konsumenckich wybranych trzech instytucji pożyczkowych, ze wskazaniem wysokości pobieranych prowizji i opłat. Omówiono również istotę informowania konsumenta o rzeczywistej stopie oprocentowania (o czym w dalszej części opracowania).

³ Bank udziela kredytu konsumenckiego tylko i wyłącznie konsumentowi posiadającemu zdolność kredytową, co wynika wprost z art. 70 p.b. Konsument, którym bank odmówił udzielania kredytu konsumenckiego, często decyduje się na skorzystanie z usług niebankowej instytucji pożyczkowej.

⁴ Zob. szerzej: E. Rutkowska-Tomaszewska, *Manipulowanie informacją w zakresie odpłatności za usługi bankowe i prawne mechanizmy przeciwdziałania tym nadużyciom*, [w:] W. Rogowski (red.), *Nowe koncepcje i regulacje nadzoru finansowego: nadzór makroostabilnościowy, nadzór bankowy SKOK, instrumenty finansowe*, Oficyna Allerhanda, Kraków 2014, s. 297–323.

2. Istota i cechy niebankowych instytucji pożyczkowych

Pojęcie instytucji pożyczkowej⁵ zostało prawnie uregulowane dopiero w 2015 roku w ramach prac legislacyjnych nad zmianą ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym oraz innych ustaw⁶. Do 2015 roku brakowało powszechnie akceptowanej definicji instytucji pożyczkowej oraz ram prawnych i organizacyjnych jej działania.

Mocą tej ustawy do polskiego porządku prawnego wprowadzona została definicja legalna instytucji pożyczkowej, która uregulowana została w art. 5 ust. 2a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim⁷. Zgodnie z tym przepisem, instytucja pożyczkowa jest kredytodawcą, a więc przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, który w zakresie swojej działalności gospodarczej lub zawodowej udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia konsumentowi kredytu innego niż kredyt, w postaci odroczenia zapłaty ceny lub wynagrodzenia na zakup oferowanych przez niego towarów i usług⁸. Z zakresu definicji instytucji pożyczkowej wyłączone zostały podmioty bankowe, zarówno banki krajowe, jak i banki zagraniczne oraz oddziały tych banków, a także spółdzielcze kasy oszczędnościowo kredytowe. Wyłączenie banków i SKOK-ów z kręgu podmiotowego definicji instytucji pożyczkowej uzasadnione jest tym, że nadzór nad nimi sprawuje Komisja Nadzoru Finansowego oraz prowadzeniem działalności po uprzednim uzyskaniu zezwolenia tego organu.

Instytucją pożyczkową zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 2a nie może być również podmiot, którego zakres działalności polega na udzielaniu kredytów konsumenckich w postaci odroczenia zapłaty ceny lub wynagrodzenia na zakup oferowanych przez niego towarów i usług.

W uzasadnieniu do Rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym, ustawy Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw projektodawca wskazał, że konieczność uregulowania pojęcia „instytucji pożyczkowej”

⁵ Instytucje pożyczkowe powszechnie określane są jako parabanki, czyli jako podmioty wyłączone spod zakresu przepisów ustawy Prawo bankowe, oferujące i sprzedające usługi podobne do usług świadczonych przez banki, prowadzące działalność w obszarze wyłączonym spod nadzoru Komisji Nadzoru Finansowego. Zmiany wprowadzone mocą ustawy z dnia 27 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym i nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami (Dz. U. z 2017 r. poz. 819) wprowadziły obowiązek posiadania zezwolenia na prowadzenie działalności instytucji pożyczkowej oraz wpisu do Rejestru Instytucji Pożyczkowych prowadzonego przez Komisję Nadzoru Finansowego. Rejestr prowadzony jest w oparciu o przepisy ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 993). Wprowadzenie tego rejestru można uznać za częściowy nadzór Komisji Nadzoru Finansowego nad firmami pożyczkowymi i rezygnację z używania określenia parabank dla firm pożyczkowych. Zob. szerzej: A. Gemzik-Selwach, *Istota i cechy instytucji pożyczkowych*, [w:] A. Gemzik-Selwach, *Klienci instytucji pożyczkowych i ich ochrona*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2017, s. 16-18.

⁶ Chodzi tu o ustawę z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1357).

⁷ Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 933.), dalej jako u.k.k.

⁸ Art. 5 ust. 2 pkt 1 u.k.k. (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 933).

wynika z potrzeby uporządkowania pozabankowego rynku pożyczkowego i jego profesjonalizacji⁹.

Na mocy ustawy nowelizującej instytucje pożyczkowe udzielające kredytów konsumenckich zobowiązane zostały do podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w odpowiedniej formie prawnej. Ustawa wprowadziła także ograniczenia organizacyjne i kapitałowe. Prowadzenie instytucji pożyczkowej wymaga odpowiedniej formy prawnej i organizacyjnej oraz spełnienie ustawowo określonych wymogów:

- Działalność wyłącznie w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółki akcyjnej.
- Minimalny kapitał zakładowy instytucji pożyczkowej musi wynosić 200 000 zł.
- Członkiem zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej lub prokurentem instytucji pożyczkowej może być wyłącznie osoba, która nie była prawomocnie skazana za przestępstwo przeciwko wiarygodności dokumentów, mieniu, obrotowi gospodarczemu, obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi lub przestępstwo skarbowe¹⁰.

Określenie ustawowych wymogów wynika z potrzeby zwiększania transparentności i profesjonalizmu na rynku niebankowych instytucji pożyczkowych. Dodatkowo spełnienie tych wymogów przez niebankowe instytucje pożyczkowe pozwala na ograniczenie skali negatywnych zjawisk na rynku kredytów konsumenckich¹¹ oraz praktyk naruszających interesy konsumentów.

Prowadzenie działalności przez instytucję pożyczkową od 22 lipca 2017 r. wymaga wpisu do Rejestru Instytucji Pożyczkowych prowadzonego przez Komisję Nadzoru Finansowego¹². Obowiązek wpisu obejmuje wszystkie instytucje pożyczkowe działające w Polsce. Co ważne, wpis musi zostać dokonany zarówno przez istniejące już instytucje pożyczkowe¹³, jak i instytucje, które rozpoczęły działalność po 22 lipca 2017 r. Wpis do Rejestru Instytucji Pożyczkowych potwierdza wiarygodność podmiotu.

⁹ Uzasadnienie do Rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym, ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw. Druk nr 3460, s. 17, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=3460> [dostęp: 27.06.2018].

¹⁰ Art. 59a ust. 1-4 u.k.k.

¹¹ Przede wszystkim chodzi o ograniczenie liczby konsumentów, którzy przez zaciąganie zobowiązań finansowych przewyższających ich możliwości finansowe wpadli w tzw. „spirale zadłużenia”. O zjawisku nadmiernego zadłużania się przez konsumentów zob. szerzej: E. Rutkowska-Tomaszewska, *Ochrona prawna kredytobiorcy-konsumenta w świetle najnowszych projektowanych regulacji prawnych*, [w:] M. Ganczar (red.), E. Sługocka-Krupa (red.), *Ochrona konsumenta i jej współczesne wyzwania*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2014, s. 278.

¹² Stan Rejestru Instytucji Pożyczkowych na dzień 27.06.2018 r. – 375 wpisanych instytucji pożyczkowych, mających siedzibę w Polsce.

¹³ Termin na dokonanie wpisu do Rejestru Instytucji Pożyczkowych dla instytucji pożyczkowych już istniejących upłynął w dniu 22 stycznia 2018 r. Instytucje, które nie dokonały wpisu do 22 stycznia 2018 r., będą musiały zakończyć działalność.

Ramy prawne działalność instytucji pożyczkowych określają ustawy:

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny¹⁴, w zakresie maksymalnych odsetek,
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych¹⁵, w zakresie prowadzenia spółki kapitałowej,
- Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów¹⁶,
- Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim¹⁷, w zakresie umów o kredyt konsumenckich, obowiązków kredytodawców, spełnieniu minimalnych wymogów kapitałowych i organizacyjnych,
- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo Przedsiębiorców¹⁸, w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej, uzyskanie wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym.

3. Charakterystyka kredytu konsumenckiego udzielanego przez niebankowe instytucje pożyczkowe

Instytucje pożyczkowe w zakresie udzielania kredytów konsumentom korzystają z ustawowego upoważnienia zawartego w art. 5 ust. 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe¹⁹, zgodnie z którym: „Jednostki organizacyjne inne niż banki mogą wykonywać czynności, [...] jeżeli przepisy odrębnych ustaw uprawniają je do tego”. Spośród wymienionych w Prawie bankowym czynności instytucje pożyczkowe upoważnione zostały wyłącznie do udzielania kredytów. Co ważne, zgodnie z art. 59a ust. 5 pkt 3, instytucja pożyczkowa do wniosku o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego dołącza oświadczenie, zgodnie z którym potwierdza że: „zamierza prowadzić działalność gospodarczą w zakresie udzielania kredytów konsumenckich jako instytucja pożyczkowa”.

Kredyty konsumenckie oferowane i udzielane przez instytucje pożyczkowe określane są powszechnie jako niebankowe kredyty konsumenckie, zwane potocznie „chwiłówkami”. Popularność tych kredytów wynika z ich dostępności „od ręki”, a także uproszczonej procedury kredytowej, czyli „szybkiego” badania zdolności kredytowej i spełnienia minimum formalności określonych w ustawie o kredycie konsumenckim. Instytucje pożyczkowe często reklamują tego typu kredyt jako: bezpieczny, tani i z korzystnym oprocentowaniem. W wyniku przeprowadzonej przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w 2013 roku kontroli reklam pozabankowych instytucji finansowych oferujących

¹⁴ T.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1025.

¹⁵ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz. U. z 201 poz. 1577).

¹⁶ Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 798).

¹⁷ T.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 933.

¹⁸ Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 646).

¹⁹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1876).

kredyty konsumenckie stwierdzono szereg nieprawidłowości w zakresie informowania konsumentów o stosowanych przez te instytucje opłatach, prowizjach i innych kosztach zastrzeżonych w umowach²⁰. Należy również zaznaczyć, że na mocy ustawy z dnia 22 lipca 2017 r. o kredycie hipotecznym i nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami²¹ znówelizowano przepisy ustawy o kredycie konsumenckim dotyczące reklamy kredytu konsumenckiego. Obostrzenia w tym zakresie spowodowane były licznymi praktykami niebankowych instytucji pożyczkowych, które wprowadzały konsumentów w błąd. Przekazywały one nieprawidłowe bądź niepełne informacje dotyczące kosztu kredytu, wysokości rat kapitałowo-odsetkowych oraz oprocentowania kredytu²².

Instytucje pożyczkowe jako konkurencyjne i alternatywne podmioty kredytujące dla sektora bankowego udzielają konsumentom kredytów o niskiej kwocie, z których konsumenci finansują krótkoterminowe potrzeby konsumpcyjne i bytowe²³. Konsumenci korzystający z usług instytucji pożyczkowej nie zostali zobowiązani do wykazania celu, na jaki jest zaciągane zobowiązanie. Ze względu na charakter udzielanego kredytu przez instytucję pożyczkową możliwe jest zaklasyfikowanie go jako kredytu konsumenckiego.

Zasadnicze cechy kredytów konsumenckich oferowanych przez niebankowe instytucje pożyczkowe przedstawia tabela poniżej.

Tabela 1. Kredyty konsumenckie oferowane przez niebankowe instytucje pożyczkowe

Kryterium	Cecha
Cel kredytu	Dowolny
Kwota	Do 20 000 zł ²⁴

²⁰ W 2013 roku przedmiotem kontroli Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów były pozabankowe instytucje finansowe oferujące pożyczki konsumentom. Do 2015 roku instytucje pożyczkowe określane były mianem pozabankowych instytucji finansowych. Dlatego też zasadnym jest powołanie w tej części opracowania tego raportu. Raport Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta *Reklama parabanków. Raport z kontroli reklam pozabankowych instytucji finansowych oferujących pożyczki konsumentom*, https://www.uokik.gov.pl/aktualnosci.php?news_id=10415 [dostęp: 27.06.2018].

²¹ Ustawa z dnia 27.03.2017 r. o kredycie hipotecznym i nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami (Dz. U. z 2017 r. poz. 819).

²² O zmianach w zakresie reklamowania kredytu konsumenckiego zob. szerzej: K. Urbańska, *Samoregulacja branży finansowej zakresie reklamy kredytu konsumenckiego – czy to wystarczająca ochrona konsumenta przed praktykami wprowadzającymi w błąd?*, [w:] E. Rutkowska-Tomaszewska (red.), *Ochrona klienta na rynku usług finansowych w świetle aktualnych problemów i regulacji prawnych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017, s. 333-346.

²³ K. Waliszewski, *Rynek pozabankowych pożyczek konsumenckich w Polsce*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2017, s. 55.

²⁴ Kredyt konsumencki w wysokości 20 000 zł oferuje Wonga, prowizja przy kredycie w wysokości 20 000 zł wynosi 10 620 zł, RRSO 18, 24%, okres kredytowania 60 miesięcy – 5 lat, https://www.wonga.pl/?utm_campaign=STL&utm_source=L0_Affiliate_Hasoffers&utm_medium=2090&utm_content=&utm_term=102e3a1a6f62f2c76beadd9da73771&u=102e3a1a6f62f2c76beadd9da73771&kw=102e3a1a6f62f2c76beadd9da73771&dclid=CKTqzrsidwCFUeVGAodAzIPpA [dostęp 27.06.2018].

Kryterium	Cecha
Okres kredytowania	Nawet do 60 miesięcy ²⁵
Zabezpieczenie	Niewymagane
Posiadanie zdolności kredytowej przez konsumenta	Nie
Procedura kredytowa	Uproszczona, minimum formalności
Możliwość zawarcia umowy kredytowej	W domu, w oddziale, przez Internet

Źródło: opracowanie własne.

4. Koszty usługi kredytowej niebankowej instytucji pożyczkowej ponoszone przez konsumentów

Charakter działalności niebankowych instytucji pożyczkowych wskazuje, że instytucje te co do zasady udzielają kredytów konsumenckich, angażując środki własne, przez co decydują się na ponoszenie ryzyka związanego z tego typu usługą. Praktyki tych instytucji potwierdzają, że mimo występowania ryzyka instytucje te dzięki nadmiernym kosztom usługi kredytowej ponoszonym przez konsumentów osiągają zyski.

Ważną kwestią w zakresie omawianych kosztów usług kredytowych niebankowych instytucji pożyczkowych jest badanie zdolności kredytowej przez te podmioty. Zgodnie z art. 9 ust. 1 u.k.k., kredytodawca przed udzieleniem kredytu zobowiązany jest dokonać oceny zdolności kredytowej konsumenta. Jeżeli w wyniku przeprowadzonej oceny instytucja pożyczkowa stwierdzi, że zdolność kredytowa konsumenta jest wątpliwa lub takiej zdolności nie posiada, to mimo tego instytucja może zawrzeć umowę kredytu konsumencieckiego z konsumentem. Dlatego też, chcąc osiągać zyski i rekompensować ponoszone ryzyko z tytułu udzielania środków pieniężnych „wątpliwym” i często zadłużonym już konsumentom, stosują różnego typu opłaty i prowizje związane z usługą kredytową.

Stosowanie przez niebankowe instytucje pożyczkowe różnorodnych opłat i prowizji wynika również z niewystarczającego nadzoru sprawowanego przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów nad pobieranymi opłatami²⁶. Problem ten wynika również z braku nadzoru sprawowanego przez Komisję Nadzoru Finansowego nad

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Dla przykładu Prezes UOKiK w dniu 28 grudnia 2015 r. wydał decyzję nr RWA-25/2015, w której wskazał, że: nieinformowanie o dodatkowych opłatach za obsługę pożyczki, niewskazywanie w umowie kwoty odsetek, rocznej stopy oprocentowania zadłużenia przeterminowanego oraz innych opłat spowodowanych zaległościami w spłacie kredytu stanowi naruszenie interesów konsumentów, [https://decyzje.uokik.gov.pl/bp/dec_prez.nsf/43104c28a7a1be23c1257eac006d8dd4/f69412b55f6c3a96c1257f710054dba6/\\$FILE/Decyzja%20Eden%20Finance%20Sp.%20z%20o.o.%20wydana%2028.12.2015%20wersja%20bip.pdf](https://decyzje.uokik.gov.pl/bp/dec_prez.nsf/43104c28a7a1be23c1257eac006d8dd4/f69412b55f6c3a96c1257f710054dba6/$FILE/Decyzja%20Eden%20Finance%20Sp.%20z%20o.o.%20wydana%2028.12.2015%20wersja%20bip.pdf) (dostęp: 3.11.2018 r.).

ryzkiem tych instytucji, które jest generowane w związku ze zbyt liberalną polityką kredytową²⁷.

4.1. Opłaty pobierane przez kredytodawcę za udzielenie kredytu – prowizja, opłata przygotowawcza, opłata za usługę w domu

Kontrowersje związane z kosztem usługi kredytowej budzą pobierane przez niebankowe instytucje pożyczkowe różnorodne opłaty, prowizje i marże stanowiące wynagrodzenie tych instytucji²⁸. Pobierane przez kredytodawcę wynagrodzenie za usługę kredytową stanowi część całkowitego kosztu kredytu konsumenckiego. Zgodnie z art. 5 pkt 6 u.k.k. konsument zobowiązany jest ponieść wszelkie znane mu koszty związane z umową o kredyt, w szczególności: prowizje, opłaty, odsetki, marże, jak i inne koszty usług dodatkowych²⁹. Wynagrodzenia niebankowych instytucji kredytowych nie są jednorodne w zakresie nazewnictwa i wysokości, co utrudnia ich klasyfikację i możliwość ustalenia proporcjonalności do ponoszonego przez konsumenta kosztu ekonomicznego kredytu³⁰.

Problem stanowi również definicja oraz interpretacja pojęć: prowizja i opłata. W ustawie o kredycie konsumenckim ustawodawca nie sprecyzował tych pojęć ani nie ustalił ich maksymalnej wysokości. „W praktyce pojęcie «prowizja» częściej występuje w przypadkach, gdy należność jest ustalona za pomocą stawki procentowej, a pojęcie «opłata» – gdy posłużono się stawką kwotową”³¹.

²⁷ Kompetencje nadzorcze w obszarze ochrony klienta usług finansowych przedstawiła E. Rutkowska-Tomaszewska w publikacjach: *Ewolucja zadań Komisji Nadzoru Finansowego w zakresie ochrony klienta usług finansowych w świetle ostatnich zmian legislacyjnych*, [w:] Z. Ofiarski (red.), *XXV lat przeobrażeń w prawie finansowym i prawie podatkowym: ocena dokonań i wnioski na przyszłość*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2014, s. 829–839 oraz *Nadzór nad rynkiem finansowym a nieuczciwe praktyki rynkowe banków wobec konsumentów: zakres, potrzeba i możliwości podejmowanych działań*, [w:] E. Fojcik-Mastalska, E. Rutkowska-Tomaszewska (red.), *Nadzór nad rynkiem finansowym: aktualne tendencje i problemy dyskusyjne*, „Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Studia Finansowoprawne” nr 1, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2011, s. 97–112.

²⁸ O problemach pobieranego przez kredytodawcę, również niebankową instytucję pożyczkową wynagrodzenia zob. szerzej: E. Rutkowska-Tomaszewska, *Wynagrodzenie kredytodawcy związane z procesem kredytowania a regulacja prawna obniżenia całkowitego kosztu kredytu konsumenckiego w przypadku jego przedterminowej spłaty jako przejaw ochrony interesów ekonomicznych konsumenta*, [w:] E. Rutkowska-Tomaszewska (red.), *Ochrona klienta na rynku usług finansowych w świetle aktualnych problemów i regulacji prawnych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017, s. 299 i n.

²⁹ Całkowity koszt kredytu obejmuje wszystkie koszty, jakie musi ponieść konsument w związku z zaciąganiem zobowiązaniem, wyjątkiem są opłaty notarialne. Katalog kosztów zawarty w art. 5 pkt 6 u.k.k. ma charakter otwarty, oznacza to, że konsument może ponosić inne koszty, które nie zostały wskazane w ustawie o kredycie konsumenckim. Zob. szerzej: T. Czech, *Kredyt konsumencki. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017, LEX/el.

³⁰ E. Rutkowska-Tomaszewska, *Wynagrodzenie kredytodawcy...*, s. 299.

³¹ T. Czech, *op. cit.*

Opłaty będące wynagrodzeniem kredytodawcy pobierane są głównie na etapie przedkontraktowym. Ustawodawca nie zaproponował katalogu opłat, które mogą pobierać kredytodawcy z tytułu udzielanego kredytu. Oznacza to, że kredytodawcy mogą stosować zróżnicowane opłaty, często stanowiące dodatkowy zarobek. Ze względu na brak ograniczeń dotyczących maksymalnych opłat związanych z kredytem konsumenckim kredytodawcy mogą samodzielnie ustalić wysokość ponoszonych przez konsumenta opłat.

Prowizja jest częścią całkowitego kosztu kredytu konsumenckiego i jest wynagrodzeniem kredytodawcy za udzielony kredyt. Wysokość prowizji uzależniona jest od udzielonej kwoty kredytu. Pobierana jest zazwyczaj na początku trwania umowy kredytowej.

Opłaty przygotowawcze pobierane są od konsumentów za przygotowanie przez kredytodawcę umowy kredytowej i rozpatrzenie wniosku kredytowego. Przeprowadzona analiza opłat przygotowawczych pozwala stwierdzić, że pełni ona funkcję prowizji. *De facto* oznacza to, że stanowi ona wynagrodzenie kredytodawcy, a nie rekompensatę poniesionych przez niego kosztów³². Wysokość opłaty przygotowawczej może być stała lub stanowić pewien procent kwoty udzielonego kredytu.

Wśród opłat kredytu konsumenckiego należy wskazać również opłatę administracyjną, która podobnie jak opłata przygotowawcza stanowi wynagrodzenie dla kredytodawcy i jest konstruowana analogicznie do opłaty przygotowawczej i prowizji. Tego typu opłata pobierana jest w celu uzyskania zwrotu kosztów poniesionych w związku z wykonywaniem czynności kredytowych, głównie administrowania i zarządzania kredytem.

Niebankowe instytucje pożyczkowe w „trosce” o konsumenta oferują także udzielenie kredytu konsumenckiego w dogodnym dla kredytobiorcy (konsumenta) terminie i miejscu, jak chociażby dom. Korzystający z tego typu usługi („udogodnienia”) konsument zobowiązany jest do uiszczenia opłaty za obsługę w domu. Opłata ta często stanowi zdecydowaną część kosztów kredytu. Wysokość opłaty uzależniona jest od kwoty udzielonego kredytu, może nawet stanowić równowartość tej kwoty.

Niebankowe instytucje pożyczkowe nakładają na kredytobiorców konsumentów również inne opłaty. Dla przykładu Provident S.A. dla każdej udzielanej pożyczki przewiduje Opłatę za Elastyczny Plan Spłat, która pozwala konsumentowi na zarządzanie pożyczką poprzez odroczenie terminu spłaty wynikającego z pierwotnego harmonogramu spłat. Konsument może odroczyć termin bez podawania powodu³³.

Konsument zobowiązany jest do poniesienia kosztów usług dodatkowych związanych z kredytem konsumenckim. Również w tym przypadku ustawodawca nie

³² Raport Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta, *op. cit.*

³³ <https://www.provident.pl/najczesciej-zadawane-pytania#faq-6> [dostęp: 27.06.2018].

doprecyzował tego pojęcia ani nie wskazał katalogu tych kosztów. Niemniej jednak oznacza to, że konsument może ponieść taki koszt wyłącznie wtedy, kiedy usługa związana jest z udzielanym kredytem oraz kiedy korzystanie z tej usługi przez konsumenta jest konieczne, np. ubezpieczenie kredytu.

Jeżeli w umowie kredytowej kredytodawca bez uprzedniego uzgodnienia z konsumentem samodzielnie ustala rodzaj i wysokości opłat i prowizji, to zgodnie z art. 385¹ Kodeksu cywilnego takie postanowienie umowne nie wiąże konsumenta.

Analiza oferowanych przez niebankowe instytucje pożyczkowe kredytów konsumenckich potwierdza zróżnicowany rodzaj i wysokość pobieranych opłat.

Tabela 2. Tabela opłat dla pożyczki z ratą miesięczną oferowanej przez Provident S.A.

Pożyczka w gotówce/12 miesięcy/ bez ubezpieczenia							
Kwota wypłacona w gotówce/przelewem na rachunek klienta (w zł)	Prowizja za udzielenie pożyczki (w zł)	Oplata przygotowawcza (w zł)	Oplata za Elastyczny Plan Spłat (w zł)	Całkowity koszt pożyczki (w zł)	Całkowita kwota do zapłaty przez konsumenta (w zł)	RRSO	Wysokość raty (w zł)
500	161,00	40,00	69,00	308,82	808,82	160,53%	67,41
1000	350,00	40,00	150,00	617,65	1 617,65	160,51%	134,81
1500	538,99	40,00	231,00	926,46	2 426,46	160,51%	202,21
2000	728,00	40,00	312,00	1 235,30	3 235,30	160,51%	269,61
2500	917,00	40,00	393,00	1 544,12	4 044,12	160,50%	337,01
3000	1 105,99	40,00	474,00	1 852,94	4 852,94	160,51%	404,42
3500	1 105,99	40,00	555,00	2 161,77	5 661,77	160,51%	471,82
4000	1 484,00	40,00	636,00	2 470,60	6 470,60	160,51%	539,22
5000	1 862,00	40,00	798,00	3 088,25	8 088,25	160,51%	674,03
6000	2 239,99	40,00	960,00	3 705,88	9 705,88	160,50%	808,83

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Tabela opłat dla pożyczki z ratą miesięczną. Provident S.A.* <https://www.provident.pl/dokumenty-do-pobrania> [dostęp: 27.06.2018].

Tabela 3. Tabela opłat dla pożyczki ratalnej oferowanej na okres 24 miesięcy przez instytucję pożyczkową SuperGrosz

Pożyczka ratalna SuperGrosz						
Wysokość pożyczki (w zł)	Prowizja (w zł)	Odsetki (w zł)	RRSO	Liczba rat (miesiące)	Wysokość raty (w zł)	Całkowity koszt kredytu (w zł)
1000	850,90	107,52	107,09%	24	81,60	1 958,42
1500	1276,35	161,28	107,09%	24	122,40	2937,63
2000	1701,56	215,04	107,09%	24	163,19	3916,60
2500	2127,01	268,80	107,09%	24	203,99	4895,81
3000	2552,47	322,32	107,09%	24	244,78	5874,79
3500	2977,92	376,08	107,09%	24	285,58	6854,00
4000	3403,37	429,84	107,09%	24	326,38	7833,21
4500	3828,82	483,60	107,09%	24	367,18	8812,42
5000	4254,03	537,36	107,09%	24	407,97	9791,39

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Pożyczka ratalna* https://supergrosz.pl/?lp_id_adwords=1&affiliate=AdWords&gclid=Cj0KCQjwpvzZBRCbARIsACe8vyLXuWF-z9Uabt1JEjjZEI5pkXcPHi2laKBvyRiZpWRHsfR4WMgTWGgaAgGtEALw_wcB [dostęp: 27.06.2018].

Tabela 4. Tabela opłat dla pożyczki ratalnej oferowanej na okres 36 miesięcy przez instytucję pożyczkową SuperGrosz

Pożyczka ratalna SuperGrosz						
Wysokość pożyczki (w zł)	Prowizja (w zł)	Odsetki (w zł)	RRSO	Liczba rat (miesiące)	Wysokość raty (w zł)	Całkowity koszt kredytu (w zł)
1000	999,72	161,64	78,56%	36	60,04	2161,36
1500	1500,00	242,28	78,56%	36	90,07	3242,40
2000	2000,00	323,28	78,56%	36	120,10	4323,44
2500	2499,84	403,92	78,56%	36	150,10	5403,76
3000	2999,88	484,92	78,56%	36	180,13	6484,80
3500	3500,00	565,56	78,56%	36	210,16	7565,84
4000	3999,96	646,56	78,56%	36	240,18	8646,52
4500	4500,00	727,20	78,56%	36	270,20	9727,20
5000	5 000,00	808,20	78,56%	36	300,23	10 808,24

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Pożyczka ratalna*, https://supergrosz.pl/?lp_id_adwords=1&affiliate=AdWords&gclid=Cj0KCQjwpvzZBRCbARIsACe8vyLXuWF-z9Uabt1JEjjZEI5pkXcPHi2laKBvyRiZpWRHsfR4WMgTWGgaAgGtEALw_wcB [dostęp: 27.06.2018].

Tabela 5. Koszt pożyczki ratalnej w Ferratum Money

Pożyczka ratalna Ferratum Money							
Wysokość pożyczki (w zł)	Prowizja (w zł)	Odsetki (w zł)	Oплата administracyjna	RRSO	Liczba rat (miesiące)	Wysokość raty (w zł)	Całkowity koszt kredytu (w zł)
1000	250,00	34,00	140,00	262,0%	6	237,40	1424,40
1500	250,00	66,00	410,00	209,0%	8	278,33	2226,64
2000	390,00	134,00	690,00	160,0%	12	267,84	3214,08
2500	390,00	165,00	960,00	160,0%	12	334,59	4015,08
3000	390,00	247,00	1410,00	137,0%	15	336,47	5047,05
3500	390,00	346,00	1920,00	122,0%	18	342,02	6156,36
4000	390,00	461,00	2490,00	111,0%	21	349,61	7341,81
4500	390,00	597,00	3120,00	103,0%	24	358,64	8607,36
5000	390,00	660,00	3510,00	103,0%	24	398,37	9560,88

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Dostosuj pożyczkę do swoich potrzeb*, <https://www.ferratum.pl/jak-korzystac-z-kalkulatora-pozyczek> [dostęp: 27.06.2018].

Tabela 6. Oplata za obsługę w domu (bez wskazania okresu kredytowania)

Kwota do wypłaty	Oplata przygotowawcza	Oprocentowanie (kwota w zł)	Oplata za obsługę w domu	W przeliczeniu na 1 ratę
3500,00 zł	280,00zł	200,27	2207,73zł	78,00 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Raport Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta *Reklama parabanków. Raport z kontroli reklam pozabankowych instytucji finansowych oferujących pożyczki konsumentom*, https://www.uokik.gov.pl/aktualnosci.php?news_id=10415, s. 16 [dostęp: 27.06.2018].

Tabela 7. Oplata za obsługę w domu

Wysokość kredytu	Okres kredytowania	Kwota odsetek	Oplata za obsługę w domu
1500,00 zł	57 tygodni	155,45 zł (18 proc. w stosunku rocznym)	1251,00 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Raport Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta *Reklama parabanków. Raport z kontroli reklam pozabankowych instytucji finansowych oferujących pożyczki konsumentom*, https://www.uokik.gov.pl/aktualnosci.php?news_id=10415, s. 13 [dostęp: 27.06.2018].

4.2. Maksymalna wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu

Nowelizacja z 2015 roku ustawy o kredycie konsumenckim wprowadziła do ustawy limity kosztów kredytu – maksymalną wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu³⁴. Zgodnie z zawartą w ustawie definicją pozaodsetkowych kosztów są to: „wszystkie koszty, które konsument ponosi w związku z umową o kredyt konsumencki, z wyłączeniem odsetek”³⁵. Typowymi kosztami klasyfikowanymi jako koszty pozaodsetkowe są opisane w poprzedniej części opracowania prowizje i opłaty pobierane przez kredytodawców.

Maksymalna wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu obliczana jest według wzoru zawartego w art. 36a u.k.k.:

$$MPKK \leq (K \times 25\%) + \left(K \times \frac{n}{R} \times 30\% \right)$$

w którym poszczególne symbole oznaczają:

MPKK – maksymalną wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu,

K – całkowitą kwotę kredytu,

n – okres spłaty wyrażony w dniach,

R – liczbę dni w roku³⁶.

Ustawodawca w art. 36a ust. 2 u.k.k. zastrzegł, że: „Pozaodsetkowe koszty kredytu w całym okresie kredytowania nie mogą być wyższe od całkowitej kwoty kredytu”. W sytuacji gdy obliczone przez kredytodawcę pozaodsetkowe koszty kredytu przekraczają maksymalną wysokość pozaodsetkowych kosztów, konsument powinien być zwolniony z ich zapłaty³⁷.

Ustanowione w ustawie o kredycie konsumenckim limity mają fundamentalne znaczenie dla ochrony konsumenta przed nadmiernym zadłużaniem się oraz ponoszeniem wysokich, często nieuzasadnionych kosztów umowy. W Uzasadnieniu do Rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym, ustawy Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, wskazano, że: „Zgodnie z propozycją limitowania

³⁴ Konieczność wprowadzenia maksymalnej wysokości pozaodsetkowych kosztów kredytu wynikała z faktu, że ograniczenie pobierania nadmiernych odsetek wynikające z art. 359 §2¹ Kodeksu cywilnego było niewystarczającym instrumentem w zakresie ochrony interesów konsumenta. Por. Uzasadnienie do Rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym, ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw. Druk nr 3460, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=3460> s. 19 [dostęp: 27.06.2018]. Zob. szerzej: A. Młostoń-Olszewska, *Zwiększenie poziomu ochrony konsumentów korzystających z usług instytucji pożyczkowych w świetle nowych regulacji prawnych wprowadzonych ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym oraz niektórych innych ustaw (DzU 2015, poz. 1357)*, „Finanse i Prawo Finansowe. Journal of Finance and Financial Law”, 2016, vol. III, nr 4; E. Rutkowska-Tomaszewska, *Ochrona prawna...*, s. 284 i n.

³⁵ Art. 5 pkt 6a u.k.k.

³⁶ Art. 36a u.k.k.

³⁷ P. Mikłaszewicz, *Pozaodsetkowe koszty kredytu, obliczenie*, [w:] K. Osajda (red.), *Ustawa o kredycie konsumenckim*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018, Legalis.

kosztów kredytu, całkowity koszt kredytu z wyłączeniem odsetek nie będzie mógł przekroczyć 55% w skali 1 roku, 85% w skali 2 lat i dalej 100% niezależnie od dalszego okresu kredytowania”.

5. Samodzielne obliczenie kosztu kredytu przez konsumenta – rzeczywista roczna stopa oprocentowania

Konsument przed zawarciem umowy kredytowej może samodzielnie obliczyć całkowity koszt kredytu konsumenckiego i uchronić się przed nadmiernymi kosztami. Wskaźnikiem wyznaczającym całkowity koszt kredytu ponoszonego przez konsumenta jest rzeczywista roczna stopa oprocentowania. RRSO stanowi wartość procentową całkowitej kwoty kredytu w stosunku rocznym³⁸. Konsument, chcąc zaciągnąć zobowiązanie, powinien być poinformowany o RRSO w sposób jasny, precyzyjny i zrozumiały³⁹. Informacje o wysokości RRSO powinny zostać zawarte w formularzu informacyjnym przekazywanym konsumentowi na etapie przedkontraktowym, projekcie umowy kredytowej, umowie kredytowej⁴⁰ oraz reklamie kredytu konsumenckiego⁴¹. Dzięki obliczeniu RRSO możliwe jest również porównanie kosztów kredytów oferowanych przez banki, jak i niebankowe instytucje pożyczkowe⁴².

Kredytodawca przy ustalaniu RRSO zgodnie z art. 25 u.k.k. uwzględnia całkowity koszt kredytu, który zawiera wszelkie koszty, jakie powinien ponieść konsument w związku z nabywaną usługą kredytową. Są to przede wszystkim:

- oprocentowanie kredytu w skali roku,
- prowizja za udzielenie kredytu,
- odsetki,
- całkowity (pełny) okres kredytowania,
- charakter rat kapitałowo-odsetkowych (stałe, rosnące, malejące),

³⁸ Punkt 1 Załącznika 4. Sposób obliczania rzeczywistej rocznej stopy oprocentowani ustawy o kredycie konsumenckim (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 933).

³⁹ O nadużyciach niebankowych instytucji finansowych związanych z nierzetelnym informowaniem konsumentów o RRSO zob. szerzej: K. Chochowski, *Dysfunkcje publicznego prawa gospodarczego w zakresie działalności „parabanków”*, [w:] M. Zdyb, E. Kruk, G. Lubeńczuk (red.), *Dysfunkcje publicznego prawa gospodarczego*, Wydawnictwo CH Beck, Warszawa 2018.

⁴⁰ J. Niewiadomska, *Rzeczywista roczna stopa oprocentowania*, [w:] M. Stanisławska (red.), *Ustawa o kredycie konsumenckim. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018, s. 73.

⁴¹ Zmiany w zakresie reklamy kredytu konsumenckiego i informowania konsumenta o RRSO wprowadziła ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami. O wprowadzonych zmianach zob. szerzej: K. Urbańska, *op. cit.*, s. 333 i n.

⁴² P. Mikłaszewicz, *Rzeczywista roczna stopa oprocentowania; całkowita kwota kredytu*, [w:] K. Osajda (red.), *Ustawa o kredycie konsumenckim*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018, Legalis.

- pozostałe opłaty dodatkowe (np. opłata przygotowawcza, opłata za obsługę w domu).

Dodatkowo ustawodawca zastrzegł również, że RRSO ustalana jest także z uwzględnieniem kosztów prowadzenia rachunków, z którego realizowana jest spłata zobowiązania.

Wskazane elementy pozwalają stwierdzić, że kredytobiorca konsument podczas zapoznawania się z ofertą kredytu konsumenckiego powinien w pierwszej kolejności zwracać uwagę na wysokość RRSO. Wysokość oprocentowania, prowizje, różne opłaty wchodzące w skład kredytu nie powinny być analizowane oddzielnie i wpływać zasadniczo na decyzję konsumenta.

Należy również podkreślić, że RRSO ustalana jest na podstawie informacji przekazywanych przez konsumenta dotyczących składników preferowanego przez konsumenta kredytu, w szczególności kwoty kredytu i okresu kredytowania⁴³. Celem przekazywanych informacji jest umożliwienie konsumentowi dokonania świadomego wyboru oferty kredytowej najbardziej dostosowanej do jego potrzeb.

RRSO obliczana jest zgodnie z art. 24 i 25 u.k.k. oraz ze wzorem matematycznym zawartym w załączniku 4 do ustawy o kredycie konsumenckim *Sposób obliczania rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania*:

$$\sum_{k=1}^m C_k (1 + X)^{-t_k} = \sum_{l=1}^{m'} D_l (1 + X)^{-S_l}$$

gdzie:

X – oznacza rzeczywistą roczną stopę oprocentowania;

m – numer kolejny ostatniej wypłaty raty kredytu;

k – numer kolejny wypłaty, zatem $1 \leq k \leq m$;

C_k – kwotę wypłaty k ;

t_k – okres, wyrażony w latach lub ułamkach lat, między dniem pierwszej wypłaty a dniem każdej kolejnej wypłaty, zatem $t_1 = 0$;

m' – numer kolejny ostatniej spłaty lub wnoszonych opłat;

l – numer kolejny spłaty lub wnoszonych opłat;

D_l – kwotę spłaty lub wnoszonych opłat;

S_l – okres, wyrażony w latach lub ułamkach lat, między dniem pierwszej wypłaty a dniem każdej spłaty lub wniesienia opłat.

RRSO wyrażana jest procentowo, co pozwala na porównanie konkurencyjnych ofert kredytu konsumenckiego. Im wyższa liczba (procent), tym oferta kredytu jest droższa. Konsument powinien brać również pod uwagę harmonogram spłat, czy kredyt spłacany jest jednorazowo, czy w miesięcznych ratach.

⁴³ J. Pisuliński, *Kredyt. Kredyt konsumencki*, [w:] J. Panowicz-Lipska (red.), *System prawa prywatnego*, t. 8, wyd. 2, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, Legalis.

6. Zakończenie i wnioski

Niebankowe instytucje pożyczkowe udzielają kredytów konsumenckich na niskie kwoty. Podmioty te mogą udzielać kredytów konsumentom, którzy mają wątpliwą zdolność kredytową lub jej nie posiadają, wynika to z art. 9 u.k.k. dotyczącego badania zdolności kredytowej, gdzie kredytodawcy zostali zobowiązani jedynie do badania zdolności kredytowej, bez uzależniania udzielenia kredytu od posiadania zdolności kredytowej. Takie działanie niebankowej instytucji pożyczkowej w rzeczywistości jednak naraża konsumentów na zaciąganie zobowiązań w kwotach przewyższających ich możliwości finansowe i jest sprzeczne z założeniami idei odpowiedzialnego kredytowania⁴⁴. Co ważne, niebankowe instytucje pożyczkowe, udzielając środków pieniężnych konsumentom, angażują własny kapitał, przez co wzrasta poziom ryzyka wykonywanej przez nie działalności. Chcąc rekompensować ponoszone ryzyko i osiągać zyski z prowadzonej działalności, często stosują różnego rodzaju opłaty, które mogą stanowić równowartość udzielonego kredytu.

Brak szczegółowej regulacji dotyczącej rodzajów opłat w ustawie o kredycie konsumenckim oraz fakt, że niebankowe instytucje pożyczkowe nie podlegają nadzorowi sprawowanemu przez Komisję Nadzoru Finansowego, a nadzór sprawowany przez Prezesa UOKiK jest ograniczony do ochrony konsumentów w interesie publicznym przed praktykami przedsiębiorców, przede wszystkim chodzi tu o naruszenie przepisów dotyczących zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów⁴⁵. Dodatkowo Prezes UOKiK podejmuje działania w zakresie ochrony konsumentów przed stosowaniem przez przedsiębiorców we wzorcach umowy zawieranych z konsumentami niedozwolonych postanowień umownych. Pozwala stwierdzić, że instytucje te działają na niekorzyść konsumenta, narażając go na występowanie dodatkowych kosztów, o których zazwyczaj dowiaduje się na etapie wykonywania umowy kredytowej.

Analiza ofert kredytowych wybranych niebankowych instytucji pożyczkowych: Provident S.A., SuperGrosz, Ferratum Money wykazała, że podmioty te stosują

⁴⁴ Zob. szerzej: E. Rutkowska-Tomaszewska, M. Paleczna, *Idea odpowiedzialnego kredytowania na rynku niebankowych kredytów konsumenckich w Polsce*, „Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny”, M. Namysłowska (red.), 2018, nr 6 (7), s. 39-52; E. Rutkowska-Tomaszewska, *Kryzys na rynku finansowym a problem odpowiedzialnego udzielania kredytów*, [w:] W. Miemieć, K. Sawicka (red.), *Instytucje prawnofinansowe w warunkach kryzysu gospodarczego*, WoltersKluwer, Warszawa 2014, s. 667-679.

⁴⁵ Wydane w latach 2013-2014 przez Prezesa UOKiK decyzje wobec niebankowych instytucji pożyczkowych potwierdziły naruszenia tych instytucji w zakresie udzielania kredytów konsumenckich szczególnie w zakresie manipulowania informacją o kosztach kredytu oraz stosowania niedozwolonych klauzul umownych w umowach o udzielenie kredytu konsumenckiego. Zob. szerzej: E. Rutkowska-Tomaszewska, *Praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów na rynku usług finansowych ze szczególnym uwzględnieniem rynku usług bankowych na przykładzie wybranych najnowszych decyzji Prezesa UOKiK*, „Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2014, nr 5(3), s. 65-92.

zróżnicowane rodzajowo opłaty, które nie są adekwatne do udzielonego kredytu, często stanowiąc równowartość zaciąganego przez konsumenta zobowiązania.

Problem stanowią także kredyty z obsługą w domu. Konsumentów przekonani o dobrych intencjach niebankowej instytucji pożyczkowej często korzystają z opcji kredytu w domu. W rzeczywistości jednak narażają się na dodatkowe wysokie koszty, o czym nie zawsze właściwie i jednoznacznie informują, o ile w ogóle, klienta.

Należy również wskazać, że niebankowe instytucje pożyczkowe udzielają kredytów o niskich kwotach, na krótki i średni okres. Odsetki od tych kredytów zazwyczaj są niskie, co potwierdziła analiza oferty kredytowej Provident S.A., SuperGrosz, Ferratum Money. Dlatego też chcąc osiągać zyski z udzielanych kredytów, stosują wygórowane i różnorodne w nazwach opłaty.

Konsumentów, chcąc „ochronić się” przed nadmiernymi kosztami kredytu konsumenckiego, powinni być informowani o rzeczywistej rocznej stopie oprocentowania, która wyraża całkowity koszt kredytu. Dzięki temu miernikowi możliwe jest porównanie konkurencyjnych ofert kredytowych przez konsumenta i świadomy wybór najkorzystniejszej. Konsumentów mogą samodzielnie obliczyć rzeczywistą roczną stopę oprocentowania na podstawie informacji i wzoru zawartego w ustawie o kredycie konsumenckim.

Wprowadzony Rejestr Instytucji Pożyczkowych, choć *de facto* jest pewną formą nadzoru Komisji Nadzoru Finansowego nad tymi podmiotami, nie pozwala jednak na eliminowanie nadużyć wobec konsumentów w zakresie wygórowanych kosztów kredytu konsumenckiego i wprowadzania w błąd co odpłatności za rzekomo korzystne dla konsumentów usługi kredytowe, a to pozwala na dalszą „samowolę” w zakresie pobierania opłat i prowizji przez te instytucje.

Bibliografia

Akty prawa i inne akty

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1025).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1876).

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1577).

Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 798).

Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 933).

Ustawy z dnia 27 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym i nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami (Dz. U. z 2017 r. poz. 819).

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1357).

Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo Przedsiębiorców (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 646).

Orzecznictwo

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 15 lutego 2017 r., sygn. akt VI ACa 560/16, Legalis Nr 1591904.

Literatura

Chochowski K., *Dysfunkcje publicznego prawa gospodarczego w zakresie działalności „parabanków”*, [w:] M. Zdyb, E. Kruk, G. Lubeńczuk (red.), *Dysfunkcje publicznego prawa gospodarczego*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018.

Czech T., *Kredyt konsumencki. Komentarz*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2017 LEX/el.

Gemzik-Selwach A., *Istota i cechy instytucji pożyczkowych*, [w:] A. Gemzik-Selwach, *Klienci instytucji pożyczkowych i ich ochrona*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2017.

Mikłaszewicz P., *Pozaadsetkowe koszty kredytu, obliczenie*, [w:] K. Osajda (red.), *Ustawa o kredycie konsumenckim*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017, Legalis.

Młostoń-Olszewska A., *Zwiększenie poziomu ochrony konsumentów korzystających z usług instytucji pożyczkowych w świetle nowych regulacji prawnych wprowadzonych ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U 2015, poz. 1357)*, „Finanse i Prawo Finansowe. Journal of Finance and Financial Law” 2016, vol. III, nr 4.

Niewiadomska J., *Rzeczywista roczna stopa oprocentowania*, [w:] M. Stanisławska (red.), *Ustawa o kredycie konsumenckim. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018.

Pisuliński J., *Kredyt. Kredyt konsumencki*, [w:] J. Panowicz-Lipska (red.), *System prawa prywatnego*, t. 8, wyd. 2, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2011, Legalis.

Rutkowska-Tomaszewska E., *Ochrona prawna kredytobiorcy-konsumenta w świetle najnowszych projektowanych regulacji prawnych*, [w:] M. Ganczar, E. Sługocka-Krupa (red.), *Ochrona konsumenta i jej współczesne wyzwania*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2014.

Rutkowska-Tomaszewska E., *Ewolucja zadań Komisji Nadzoru Finansowego w zakresie ochrony klienta usług finansowych w świetle ostatnich zmian legislacyjnych*, [w:] Z. Ofiarski (red.), *XXV lat przeobrażeń w prawie finansowym i prawie podatkowym: ocena dokonań i wnioski na przyszłość*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2014.

Rutkowska-Tomaszewska E., *Nadzór nad rynkiem finansowym a nieuczciwe praktyki rynkowe banków wobec konsumentów: zakres, potrzeba i możliwości podejmowanych działań*, [w:] Fojcik-Mastalska E., Rutkowska-Tomaszewska E. (red.), *Nadzór nad rynkiem finansowym:*

aktualne tendencje i problemy dyskusyjne, „Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Studia Finansowoprawne” nr 1, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2011

Rutkowska-Tomaszewska E., *Wynagrodzenie kredytodawcy związane z procesem kredytowania a regulacja prawna obniżenia całkowitego kosztu kredytu konsumenckiego w przypadku jego przedterminowej spłaty jako przejaw ochrony interesów ekonomicznych konsumenta*, [w:] Rutkowska-Tomaszewska E., *Ochrona klienta na rynku usług finansowych w świetle aktualnych problemów i regulacji prawnych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017.

Rutkowska-Tomaszewska E., Paleczna M., *Idea odpowiedzialnego kredytowania na rynku niebankowych kredytów konsumenckich w Polsce*, „Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny”, M. Namysłowska (red.), 2018, nr 6 (7).

Rutkowska-Tomaszewska E., *Kryzys na rynku finansowym a problem odpowiedzialnego udzielania kredytów*, [w:] W. Miemieć, K. Sawicka (red.), *Instytucje prawnofinansowe w warunkach kryzysu gospodarczego*, WoltersKluwer, Warszawa 2014.

Rutkowska-Tomaszewska E., *Praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów na rynku usług finansowych ze szczególnym uwzględnieniem rynku usług bankowych na przykładzie wybranych najnowszych decyzji Prezesa UOKiK*, „Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2014, nr 5(3).

Waliszewski K., *Rynek pozabankowych pożyczek konsumenckich w Polsce*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2017.

Inne

Raport Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta *Reklama parabanków. Raport z kontroli reklam pozabankowych instytucji finansowych oferujących pożyczki konsumentom*, https://www.uokik.gov.pl/aktualnosci.php?news_id=10415 [dostęp: 27.06.2018].

Uzasadnienie do Rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym, ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw. Druk nr 3460, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=3460> [dostęp: 27.06.2018].

Internet

§ 11. *Brak spłaty Pożyczki w Terminie Spłaty Pożyczki. Warunki umowy*, Filarum, <https://www.filarum.pl/warunki-umowy> [dostęp 18.06.2018].

Dostosuj pożyczkę do swoich potrzeb, <https://www.ferratum.pl/jak-korzystac-z-kalkulatora-pozyczek> [dostęp 28.06.2018].

Formularz informacyjny dotyczący kredytu konsumenckiego dla Pożyczki Dopasowanej, Provident S.A., <https://www.provident.pl/dokumenty-do-pobrania> [dostęp 28.06.2018].

Formularz informacyjny dotyczący kredytu konsumenckiego VIVUS FINANCE sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, <https://www.vivus.pl/webapi/first-loan-legal-terms?amount=3000&term=30> [dostęp 28.06.2018].

<https://www.provident.pl/najczesciej-zadawane-pytania#faq-6> [dostęp 27.06.2018].

https://www.wonga.pl/?utm_campaign=STL&utm_source=L0_Affiliate_Hasoffers&utm_medium=2090&utm_content=&utm_term=102e3a1a6f62f2c76beadd9da73771&u=102e3a1a6f62f2c76beadd9da73771&kw=102e3a1a6f62f2c76beadd9da73771&dclid=CKTqzrsidwCFUeVGAodAzIPpA [dostęp 27.06.2018].

Pożyczka ratalna, https://supergrosz.pl/?lp_id_adwords=1&affiliate=AdWords&gclid=Cj0KCQjwpvzZBRcbARIsACe8vyLXuWF-z9Uabt1JEjjZEI5pkXcPHi2IaKBvyRiZpWRHsfR4WMgTWGgaAgGtEALw_wcB [dostęp 28.06.2018].

Umowa Pożyczki Ratalnej, treść umowy zawarta na stornie internetowej kredytodawcy Super-Grosz pod adresem: <https://supergrosz.pl/dokumenty> [dostęp 28.06.2018].

Operating costs of non-banking lending institutions

Summary

This paper presents operating costs of non-banking lending institutions on the Polish financial market. Non-banking lending institutions can grant credit consumer which have bad creditworthiness or do not even have creditworthiness. In addition, non-bank loan institutions lending cash to consumers engage their own capital, which results in risk in the operations of these institutions. All factors essentially affect the remuneration, fees and other costs associated with the credit service charged by non-bank lending institutions. The lender's remuneration is in fact the cost that the consumer must incur in connection with the loan granted. The amount and type of costs incurred by the consumer is often inadequate to the amount of credit granted – it may even be the equivalent of the loan amount.

Keywords

operating costs, non-banking lending institutions, consumer, remuneration, consumer credit